

Litteraria humanitas XII. Moderna. Avantgarda. Postmoderna.

Sborník příspěvků ze stejnojmenné mezinárodní konference pořádané v Brně ve dnech 22. – 23. 10. 2002. Editoři: Danuše Kšicová, Ivo Pospíšil. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Ústav slavistiky 2003. 425 stran.

Organizátorom konferencie sa podaril výborný zámer, ktorým sústredili do jedného zborníka chrestomatiu otvoreného, moderného literárnovedného výskumu konkrétneho javu, prierez slavistického nazerania na dominantu (ne)tradičného pohybu v literatúre a myslení o nej v dvoch storočiach a navyše svoje tézy i závery predkladajú jednotliví autori ako aplikáciu v slovanskom, užšie rusistickom pôdoryse.

Zborník je kompozične rozčlenený do troch častí, na všeobecné úvahy (I. Pospíšil, D. Kšicová), na príspevky z výskumu literatúry a do časti umenovedno-komparatívnej, teda medzi literatúrou, literárnu vedu, divadlo, výtvarné umenie a hudbu.

Aplikačná časť, kam zahrnieme jednotlivé príspevky z bloku o literatúre a z bloku o medziodborových vzťahoch v umení má prevažne charakter výpovede (riešenej) časti za (vývinový, javový) celok, ale súčasne sa stáva nezastupiteľnou informáciou o pokračujúcom a vo svojej podstate doslova o medzinárodnom výskume, ktorý sa sústredil na spoločný problém. Teda aj na to, že exponovaný problém moderna, avantgarda, postmoderna a autorský text alebo autor žije v priezore záujmov modernej medziliterárnosti, pretože spravidla ide o spresnenia dávnejšieho či obnoveného výskumu v jeho materiálovej, interpretačnej, relativizujúcej, ale aj komparujúcej „polohe“.

Skutočnosť, že sa autori príspevkov sústredili na problémy súvisiace s javom moderna, avantgarda a postmoderna naznačuje i to, že nemajú ambíciu „rozvrátiť“ literárnu vedu v jej kauzálnej a potom aj v jej predmetovej časti. Ďalej i to, že rešpektujú kategóriu času, jej aplikáciu do štruktúry literárnej vedy a napokon i to, že vnímajú kontinuitu „dejav“ v umení 19. a 20. storočia ako výmenu názorov, nazeraní, foriem, systémov a ich výrazov v rámci daností javu, ktorý na svoju „naráciu“ využili.

Vzťah moderna, avantgarda, postmoderna sa rieši v zborníku z mnohých vstupných pozícií: raz z postoja národnej literatúry, inokedy medzi literatúrou a filozofiou, umením a estetikou, ako výraz prekladového záberu alebo ako problém autorskej dielne (O. Mandelštam, I. Bunin, P. Čaadajev, B. Hrabal, F. Ťutčev. R. M. Rilke, M. Cvetajevová a mnohí ďalší) alebo aj v kontexte prijímania, premien a špecificky spomenutého umeleckého a estetického javu či národnej literatúry (česká, slovenská, ruská, macedónska, ukrajinská, lotyšská, fínska, arménska atď.). Pritom nechýbajú sondy do konkrétnych umeleckých textov ako do priestoru na variácie témy, ideí, morfológie, techniky práce s naračným celkom atď.

Moderna, avantgarda a postmoderna sa v zborníku „prijímajú“ – v prenesenom význame – ako funkčné mnohovýznamové syntaktické vyjadrenie problému v konkrétnom čase, priestore a dejoch, ktoré ich obopínajú, podmieňujú aj podnecujú. Aj preto má idea „areálovosti“ svoje aktuálne a predpokladané opodstatenie, totiž rozširuje problém tak v jeho horizontále ako priestorové chápanie javu aj jeho následkov a súčasne ho precizuje vo vertikále autorskej dielne, národnej literatúry aj inak. Ale takto vedené priesečníky v čase a priestore nebude možné zosúladiť do novej výpovede o jave a jeho znakoch, keď sa nebude rešpektovať podmienka „múzickosti,“ projekt otvorenej „kontinentálnosti“

(nielen priestorová, etnická, ale aj civilizačná), identita kultúry a filozofie umenia, reč a jazyk spoločnosti a umenia, hodnotový relativizmus, kategórie estetiky, etiky a emocionality, ale predovšetkým čas vyjadrený ako hodnota v „systéme“ tradície a v kontexte dejov i premien ako výpoveď o súvislosti a plynulosti všetkého, čo súvisí s ľudským, kultúrnym, duchovným, tvorivým spoločenstvom.

Projekt „globalizácie“ sveta, vo svojej podstate jeho civilizácií, v ich rámci aj kultúry, umenia a vedy sa koncipuje ako inštrukcia na chápanie kvality života a jeho obsahu, čo si žiada, aby na náprotivnej strane sceľovania a zjednocovania stáli také argumenty, ktoré sa presadia adjektívnom „nový“. Skutočnosť, že sa areálovosť a tradícia nechápu ako nesúzvučné ponuky na pohyb v čase, priestore a medzi zovšeobecnenými hodnotami, ktoré ich spájajú však znamená, že sa očakáva v sociálnych vedách, ale aj v literárnej vede „hĺbková analýza“ a reflexia všetkého, čo súvisí s intelektuálnou a tvorivou potenciou subjektu. Zvlášť sa v tejto súvislosti myslí na slovo, počnúc jeho aktuálnymi či obnovenými významami v „rozmeroch“ času a „súbore“ dejov spoločenského a „ľudského“ sveta.

Spoločenské vedy, literárna veda medzi nimi napovedajú i to, že sa prevrstvuje „všetko“, čo predstavovalo klasickú schému filologického prijímania tvorby a „poriadok“ vecí v ich vývinovej kauzalite. Pozícia subjektu sa neoslabuje, hoci postmoderna s ním na poste subjektu jeho individualita a priori „nepočíta“. Subjekt na tlak zvnútra umenia reaguje nielen „novou rečou“, ale aj tým, že sa etabluje do druhov a žánrov v takých výpovedných a kompozičných „pozíciách“, aké výrazové systémy naračného a vizuálneho umenia doteraz odmietali. I tým sa umenie zbližilo so širokospektrálne riadeným synkretizmom nielen vo svojej tradičnej morfológii, ale aj v stratégii druhu, žánrov, poetiky a tým spätne „problematizuje“ i ono svoju entitu. Aj o týchto problémoch a ďalších (užitočných) krízach spojených s verbálnym umením „hovorí“ na textových a literárnohistorických javoch (národné moderny) v národných literatúrach autori v zborníku. O jeho aktuálnosti a podnetnosti napovie inšpirácia, ktorú ponúka predovšetkým do literárnej histórie, poetiky a medziliterárnosti (ne)slavistického umenového a literánovedného výskumu.

Viera Žemberová

Dětská literatura: česko-slovenské prostupování a paralely

Dotyky české a slovenské literatury pro děti a mládež. Edice Ladění. Vydal Bedřich Maleček, Slavkov u Brna 2004, 100 s.

S podporou Statutárního města Brna a Ministerstva kultury ČR vychází svazek studií, u jehož kořenů stál Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a společný mezivládní projekt česko-slovenské spolupráce (viz Předmluva **Mileny Šubrtové**). Předpokládám, že autorka předlohy je také editorkou knihy, ačkoli to není výlučně uvedeno. Na koncipování svazku se podílela řada autorů, kteří se dětskou literaturou (od té doby, co děti vědí o životě víc než někteří dospělí, mám opravdu potíže nejen identifikovat „literaturu pro mládež“, ale někdy i „literaturu pro děti“) po léta zabývají.